

Digitális Szabadság Bizottság „Fehér Könyve”

A Digitális Szabadság Bizottság tevékenységének megkezdése érdekében az Igazságügyi Minisztérium megkereséssel fordult az érintett állami szervekhez (Miniszterelnöki Kabinetiroda, Pénzügyminisztérium, Innovációs és Technológiai Minisztérium, Alapvető Jogok Biztosa, Országos Bírósági Hivatal, Nemzeti Adatvédelmi és Információszabadság Hatóság, Nemzeti Közzolgálati Egyetem, Nemzeti Média- és Hírközlési Hatóság) annak érdekében, hogy jelezzék tárcánk számára a véleménynyilvánítás szabadságával, adózással, médiaszabályozással és adatvédelemmel kapcsolatos, virtuális térben fellépő jogalkalmazási tapasztalataikat és a hozzájuk forduló állampolgári megkeresések alapján tapasztalható problémákat. A Digitális Szabadság Bizottság „Fehér Könyve” azzal a céllal készült el, hogy összegezze és bemutassa a magyar állampolgároknak a megkeresett állami szervek digitális térben fellépő jogalkalmazási tapasztalatai alapján a hatályos szabályozással kapcsolatos kérdéseket, problémákat.

A megkeresett állami szervek üdvözltek az Igazságügyi Minisztérium által felvetett kezdeményezést, miszerint az online térben folytatott tevékenységeket és alapvető jogok érvényesülését vizsgáló munkacsoport alakuljon, és tájékoztatásuk alapján örömmel vesznek részt annak működésében. A beérkezett válaszok alapján megállapítható, hogy számos kérdés és vizsgálandó probléma merült fel a hatályos szabályozással kapcsolatban, az alábbiak szerint:

1. Véleménynyilvánítás szabadsága és magánszféra védelme:

- **online platformok saját szabályozásának hatása a véleménynyilvánítás szabadságára:** az online platformok túlnyomó többsége a szolgáltatásukat igénybe vevő felhasználók számára bizonyos kereteket (általános szerződési feltételeket) szabnak, az e szabályok megsértése esetén pedig a tartalmak közzétételét, illetve esetenként a felhasználók platformhoz való hozzáférését általában véve korlátozzák. A jellemzően nehezen átlátható normarendszer alapján született döntések komoly hatással vannak a szólásszabadság alkotmányos jogának érvényesülésére, ugyanis ezáltal a platformok saját maguk határozzák meg a szólásszabadság határait és ennek felügyeleti eljárásrendjét - alkotmányos garanciák nélkül. Mindez nemzeti szuverenitást érintő problémát is felvet (pseudojogrendszer).
- **a közszereplői minőség tartalma és időbeli terjedelme,** különös tekintettel a magánszféra védelméhez fűződő jog érvényesülésére,
- **választási kampányok tisztaságának biztosítása a közösségi platformokon:** a politikai kampányban való részvétel feltételeinek és e részvétel átláthatóságának megteremtése – tudatos félretájékoztatás („fake news”) mellőzése és az álhírek hatása az alapjogok érvényesülésére,
- **felhasználók személyiségi jogainak védelme az online térben:** a tartalom valós köztelevőjének azonosítása nehézséget okoz, platformok jogsértő tartalmak eltávolításában vállalt szerepe mértékének meghatározása (felelősség, kommentek jogi megítélése, platformok kötelezettségeinek pontos körülhatárolása),

- A kifogásolt tartalmak eltávolításának és visszaállításának kéréséhez **kérelmek, formanyomtatványok egységesítése**, a tartalmak eltávolítása és visszaállítása során tett intézkedések átláthatóságának biztosítása, továbbá a mesterséges intelligencia emberközpontú használatával kapcsolatos etikai keretrendszer figyelembevétele.

2. Adatvédelem:

- az online platformok, közösségi médiaszolgáltatók tevékenységével összefüggő technológiasemleges, diszkriminációmentes szabályozás kialakítása, az adatterek, egységes adatpiacok létrejötte **versenyjogi szabályozás felülvizsgálatát is szükségessé teheti**,
- az **elfeledtetéshez való jog** (GDPR 17. cikk) és más alapvető jogok (pl. a bírósági tárgyalás nyilvánosságához, a tisztességes eljáráshoz való jog, a közérdekű adatok megismeréséhez és terjesztéséhez való jog, a véleménynyilvánítás szabadsága) egymásra tekintettel történő érvényesülése és érvényesítése,
- a Polgári Törvénykönyv és a GDPR rendelkezéseinek együttes alkalmazása, a személyiségi jogok védelmére vonatkozó és az adatvédelmi rendelkezések megsértése esetén rendelkezésre álló **jogorvoslati lehetőségek** viszonya,
- **a jogérvényesítés nehézsége a közösségi média platformokon**: az online platformok hivatalos megkeresésekre ritkán válaszolnak, amely nagyban megnehezíti például a személyiségi jogi jogsértésekkel kapcsolatos eljárások lefolytatását. Az egyesült államokbeli székhellyel rendelkező vállalatok megkeresése a hazai hatóságok számára nehézkes, többségében a jogszabályban meghatározott adattárolási időtartamot meghaladó időt vesz igénybe. A felderíthetőség javításához az adatkérési gyakorlatok felfrissítése és az online szolgáltatók hatósági megkeresésekre kialakított speciális kapcsolattartási utak kiépítése szükséges,
- a nem közjogi jogalanyok (pl. virtuális közösségek) **„információs monopóliumának”** hatásai a személyes adatok védelméhez fűződő jogra és az információs szabadságra,
- a virtuális térben kifejtett tevékenységből fakadó, az alapjogokat hátrányosan érintő hatások mérséklésére rendelkezésre álló jogalkotási és jogalkalmazási lehetőségek,
- **adatintegráció**: az online szolgáltatók példátlan mennyiségű adattömeget kezelnek, amelyet összekapcsolnak, és felhasználói profilokat alkotnak, amelynek eredményeként teljes **személyiségprofilot alkotnak az egyes felhasználókról**,
- **a gazdasági reklámtevékenység alapvető feltételeiről és egyes korlátairól szóló 2008. évi XLVIII. törvény** módosításának felülvizsgálata a GDPR tagállami joggal való összhangjának megteremtése érdekében.

3. A médiaszabályozás kérdései:

- **platformok működésének átláthatósága**: az online platformokon tömegesen meghozott döntésekben meghatározó szerepet játszó algoritmusok (illetve a platform működését szabályozó „kódok”) működésének átláthatósága nélkül nem határozható meg, hogy a felhasználók számára egyes tartalmak előtérbe helyezésére, míg mások törlésére vagy háttérbe szorítására milyen elvek, szempontok alapján kerül sor.
- **a közösségi média platformokon a belső pluralizmus biztosítása**,

- **platformok szerepe a hírfogyasztásban:** A médiafogyasztási szokások változásának következtében az állampolgárok egyre nagyobb arányban a közösségi médiából és a híraggregátor-oldalokról jutnak hírekhez, információkhoz. Ezzel összefüggésben vizsgálatot érdemel a közösségi médiához kapcsolódó jelenségek hatása a nyilvánosságra, és a professzionális média jövőjére, a felhasználók tájékoztatásának minőségére, illetve azon eszközök hatása, amelyekkel a szolgáltatók befolyásolják az információáramlást,
- **fogyasztóvédelem az online térben:** a fogyasztóvédelem valamennyi kérdése releváns az online térben is, ideértve a kereskedelmi kommunikáció határait, a szolgáltatók és a felhasználók által – pl. egy online platformszolgáltatóval – kötött szerződések tartalmát, az elektronikus kereskedelmi szolgáltatások megfelelőségét,
- **online kereskedelmi kommunikáció új formái:** influencerek megerősödött szerepe a fogyasztók elérésében/megszólításában, a reklámra, illetve tisztességtelen verseny elleni jogra vonatkozó nemzeti szabályozás felülvizsgálata, kifejezetten az influencerekre vonatkozó nemzeti szabályozás kialakítása. Fontos annak vizsgálata, hogy
 - tevékenységük kereskedelmi közleménynek, ill. reklámnak minősül-e,
 - ennek alapján milyen alapvető kötelezettségek alanyai,
 - hogyan közelíthető meg a tartalmakért való felelősségi konstrukció az influencer – reklámozó – platformszolgáltató hármában.

4. Adózás: az egyes digitális szolgáltatások nyújtásából származó bevételek után fizetendő digitális szolgáltatási adó bevezetésének vizsgálata:

- az Európai Bizottság 2018-ban tett javaslatot egy bevétel alapú különadó bevezetésére. Az irányelvtervezet 3%-os adót vetett volna ki a digitális vállalkozás adott tagállamhoz rendelhető digitális szolgáltatásaiból származó bevételeire. Az irányelv célzottan, azokat az adóalanyokat kívánta adóztatni, akik jelentős mértékű bevételre tesznek szert, de a javaslat többedik próbálkozásra sem kapott egyhangú politikai támogatást. Ugyanakkor ezt követően az egyes tagállamok sorra jelentették be szándékukat, valamint konkrét adótervezeteiket a digitális cégek bevételeinek megadóztatására. Ezek a javaslatok szinte kivétel nélkül az EU-s irányelvet követik,
- az OECD a fentiekkel párhuzamosan a digitális gazdaság adóztatására két pilléren nyugvó munkatervet állított össze, amely részben a digitális cégek jövőbeli megadóztatására, részben pedig az adóverseny visszaszorítására és a túl alacsony adókulcs szankcionálására irányul:
 - A digitális gazdasággal kapcsolatos 1. pillér arra a problémára reflektál, hogy miként lehet megadóztatni a digitális cégeket a felhasználók országában.
 - A minimum adóztatással kapcsolatos 2. pillér független a digitális gazdaságtól, az az adókulcsokban való verseny visszaszorítására szolgál.

Az állami szervek részéről továbbá az alábbi témakörök vetődtek még fel:

5. Platformok valós tevékenységének tudatosítása: A platformok szerteágazó szolgáltatásai nemcsak a média világában vannak jelen, a klasszikus médiánál kiterjedtebb tevékenységet folytatnak. A médiumként való besorolás nemcsak a felhasználók, hanem a szabályozók figyelmét is elterelheti egyéb szolgáltatásaikról, melyekről sokszor csak többlépcsős kutatással szerezhető információ.

6. Szerzői jogok védelme a digitális térben: A digitális tartalmakhoz, köztük a szerzői jogi oltalom alatt álló művekhez való hozzáférés lehetőségét jelentősen bővítették az újabb online szolgáltatások. Mindez új kihívásokat állít a szerzői jog érvényesülése elé, amelyek megválaszolása alapvető társadalmi érdekeket érint. A híraggregátorok és keresőmotorok elterjedése jelentős hatást gyakorolt az online sajtótermékek működésére, amely folyamatot a 2019 tavaszán elfogadott új uniós szerzői jogi irányelv (az Európai Parlament és a Tanács (EU) 2019/790 irányelve) igyekszik kezelni.

7. Büntetőjog érvényesítése az online térben:

- az **online gyűlöletbeszéd elleni fellépés:** A platformok működése a szólásszabadság legfontosabb korlátainak gyakorlati érvényesülését fessegeti. A legfontosabb tilalmaknak a platformokon is érvényesülniük kell, a platformok pedig nem semleges szereplők, amelyek tétlenül nézhetik a gyűlöletkeltést, terrorizmust, illetve egyéb módon káros tartalmak megjelenését, hanem erre vonatkozóan aktívan fel kell lépniük az ilyen típusú felhasználói tartalmakkal szemben. Az erre vonatkozó szabályozás állami keretek között is megalkotható. Az Alapvető Jogok Biztosa elmúlt két évtizedben zajló vizsgálódásai során az online gyűlöletbeszéd széles spektrumával szembesült: magánszemélyek gyűlöletkeltő kommentjei, szélsőséges csoportok és zenekarok által terjesztett gyűlöletkeltő művek, valamint kisebbségi csoportok ellen létrehozott portálok jelentek meg, amelyek utólagos kiirtása az online információáramlás gyorsaságára tekintettel nagy nehézségekbe ütközik.
- **bűnfelderítési nehézségek az online térben:** a látencia csökkentése érdekében a jogsegély gyakorlatának és a hatósági megkeresés kikényszeríthetőségének felülvizsgálatára lenne szükség,
- **cyberbullying** – internetes zaklatás elleni fellépés, különösen az eredményes fellépéshez szükséges oktatási kezdeményezések, technológiai megoldások támogatása,
- **a közösségi média szerepe,** felhasználása, a bűncselekmények elkövetésében játszott szerepe.

8. Gyermekvédelem:

- **a gyermeki jogok védelme az online térben:** a tudatos médiahasználat erősítése, a tudatosságra nevelés kiemelt fontosságú terület. Az online alkalmazott szűrőprogramok használata jelenleg Magyarországon elenyésző, pedig számos alkalmazás áll rendelkezésre a szülők gyermekvédelmi kötelezettségének megfelelőbb

ellátásához. Az online tér használatával kapcsolatos készségek fejlesztése számos állami és civilszervezet feladata (Digitális Jólét Program a gyermekek online tudatosságának növelése érdekében). **Nagyobb hangsúlyt szükséges fektetni az online jogsértések elkövetésével kapcsolatos veszélyekre, az online jogtudatosság növelésére,**

- a gyermeki jogok védelmével kapcsolatos állami jogvédelmi kötelezettség hatékonyabb érvényesítése, a megelőzés és az intézményes jogvédelem működése érdekében,
- **közösségi oldalra regisztrált kiskorúak adatai kezelésének problémája,** mivel a közösségi platformok a kiskorúak adatait a nagykorú felhasználók adataival egyenrangúan kezelik. Léteznek ugyan a közösségi médiaszolgáltatásokban olyan bejelentési csatornák, amelyek 14 éven aluliak kizárását célozzák, de ezek működése és hatékonysága nem átlátható.

9. Nemzeti szuverenitást érintő kérdések:

- az online techcégek digitális kvázi-szuverenitásának kérdése,
- az online techcégek hatása a demokratikus folyamatokra (pl. politikai hirdetések és microtargeting, stb.),
- véleménynyilvánítás és cenzúra kérdése, az online térben terjedő téves és álhírek, illetve a dezinformáció kezelésének módja,
- online techcégek közteherviselése (pl. digitális szolgáltatási adó),
- kriptovaluták kérdése.